

H. A.
172

M

CC
MO

Н. Д. 174

ПИЛИМОНОВ А.

МАШИНА-ИМНЬЭ СТАНСА

180
694

ССР УШЭМ КАЛЫК-ВЛАК РҮДӨ САВЫКТЫШ
МОСКО ★ 1930

Главлит № А 58.867

Заказ 392

Тираж 6.000

Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

178
Мар. А
Н 2-601

ИЗДАТЕЛЬСТВО
1930 г.
№ 361

I. Машина-имньэ станса молан күлэш?

„Кизытсэ жапыштэ колхоз ыштымашын тўн йбсылыкшө тэник нэгыз шэнгелан кодмаштэ лийэш. Кизыт мэмнан трактырна да моло сложный машинана пэш шагал. Сандэ-нэ мыланна куго тэникан колхоз-влакым ыштымэ лэч посна шуко-шуко миллион крестйан озанлыклан шкэнжын простой паша куралжым моштэн кучашыжэ полшаш күлэш“ (1929 ий нойабрыштэ лийшэ Рүдө Комитэт плэнум пунчалмут гыч).

„Кизытсэ жапыштэ колхозэш машпна-имньэ нэгызым да трактыр-имньэ нэгызым (трактыр дэнат имэньэ дэнат куралыт, вүдат, нэлым шушыктат) ыштымэ күлэш манын ВКП(б) Рүдө Комитэт пэралтэн каласа“ (Рүдө Комитэтын колхоз нэргэн да колхоз ышташ кугыжаныш полшымо паша нэргэн йанварыштэ лукмо пунчалмутшо гыч).

Рүдө Комитэт ты пунчалмутшо дэнэ тэвэ мом каласэн: йалым сотсиализм корно дэн колтымо пашалан тудын простой куралжымат, напазэ волькшымат (имньыжым, ўжкўжшым да монь) йбнэштараш күлэш, манын.

Мэмнан кугыжаныш промышлэнносна йал озанлык машинам ий гыч ийын шукурак

ИНВ. № 1427

луктэш. Тэвэ тыдым сипр пэш раш ончыкта: 1926-27 ийыштэ промыслэннос йаллан 3.700 трактырым вэлэ пуэн, 1928-29 ийыштэ йал пасушто 9.700 совет трактыр пашам ыштэн кошто, 1930 ийыштэ — 80.000 лийэш. 1926-27 ийыштэ промыслэннос йаллан 126 миллион тэнтгэш йал озанлык машинам пуэн гын, 1929-30 ийыштэ тыгай машина йал кўлэшлан 380 миллион тэнтгэлык ышталтэш. Тывэчын палэ: машина ындэ шуко кана йатыр ышталт луктылтэш. Тугэ гынат, колхоз тулэчат чот шарла, колхоз ыштыман чыла планымат эртэн кайэн. 1928 ийыштэ мэмнан алыштэ чылажэ 14.800 колхоз ильэ, ту колхозлаштэ чылажэ 1.100.000 йэнг ильэ. 1929 ийыштэ колхоз чот 60.000 лийэ, йэнг чотшо 4.700.000. Тэнэйэ 103.000 колхозым ышташ палэмдалтэш, тушко чылажэ 15.000.000 йэнг пурышаш. Вич ийаш план почэш 22-27 миллионтгэктар мландым колхозыш ушаш шоналтын ильэ. Тэнэйэ шошымак 30 миллион гэктар мландэ колхозыш пурталтын, курал-вўдэн кодалтэш. Колхоз пэш талын кушмо дэнэ ситыдыманш вэржат уло, ту коклаштэ ик куго ситыдымашыжэ — тэчник нэгызын пушкудылыкшо. Йал озанлыклан, тудын сотсиалист ужашыжлан трактыр да моло йал озанлык машина пэшак кўлэш. Мут гыч, ик Рўдө Чэрнозом обласын кўлэшыжым тэмаш гына 46.500 трактырым йэшарэн пуаш кўлэш. Колхоз кушмым ончэн кизыт йал озанлык машина завод-влак ышталтыт. Тўрлө вэрэ комбайн, трактыр

да трактырэш пыжыктымэ плуг да монь ышты-
мэ заво́т тўналалтын. Кок-кум ий гыч ССР
Ушэмьштэ чылажэ 250.000 трактыр лийэш.

Тугэ гынат, Совет влас кизыт крестйанлан
ситышашлык машинам, трактырым ыштэн
ок кэрт. Ты чотышто тудо колхоз шарлы-
маш дэч варашрак кодын мийа. Тэвэ сандэнэ
имнэ вийым, простой паша куралым мош-
тэн кучаш күлэш, манын пэш шуко ойлал-
тэш. Тыгэ ойлымаш ик монар ийышкэнак
шүэш. Тугэ улдэ кизыт машина пэш шуко
ышталтэш гынат, сэдэ 2-3 ий коклаштэ гына
имным машина дэн алмаштэн пытараш ок
лий. Йот элгычат трактырым кондэн кэртмы-
на нарэ кондэна, тулэч коч артырэн она
кэрт. Тэвэ сандэнэ кизыт путуракшым йалыштэ
улишо простой паша куралым ушэмлаш да
моштэн кучаш күлэш; имным йара шогык-
тыман огыл, крестйан паша куралым моштэн
кучыман. Ты чотышто мэмнан пашана ок-
шаклэн кайа. Тэвэ тыгай примэрым налына.
Моско облас Рязань округышто тэнэйэ шо-
ным 800.000 гектар мландым вўдаш ыштэ-
ныт. Тушто чылажэ 370.000 крестйан озанлык
уло, 123.000 плуг, 258.000 паша имнэ.

Тугэ имнэ йэда 3 гектар логалэш, плуг
йэда-6 гектар. Ончэт гын, Рязан округышто
кум ужаш крестйан озанлык гыч ик ужашы-
жын гына плугшо уло, 30 протсээн озанлык-
шын нимогай паша куралжат укэ. Тывэчын
йалыштэ улишо имным, плугым, тырмам да
монь ушэмлымын пайдажэ раш койэш.

Йужо районлаштэ йал озанлык шуко, кўлэшымат эрта. Паша курал ушәмлалтын лийэш гын, уто куралжым ситыдымэ вэрышкат колташ лийэш ильэ.

Йал озанлык машина шуко улмо вэрым ончыктэна. Таганрог округ Кирил посёолкышто уто паша курал улмо пэш раш койэш.

Могой паша кура-лышт уло.	Монарэ	Мландыштым колхозыш уш-нэн ышташ тынар курал кўлэш	Посёолкышто ик кураллан тынар гектар мландэ логалэш	Ик курал, кол-козышто ты-нар гектар мландым иш-тэн кэртэш	Утыжо
Плуг . .	34	14	11	27	20
Тырма . .	64	8	8	62	56
Вудымбө машина .	27	5	10	60	22
Шудо уд-ырымома-шина . .	27	5	10	60	22

Ты таблитсэ гыч тэвэ мо койэш: 1) паша куралым, пашалан кўлэш настам пырльан-дымаш пэш куго пайдам пуа, 2) вэрлаштэ улшо йал озанлык курал моштэн огэш кучалт. Тэвэ сандэнэ комбайн, трактор да монь шагал улмылан лийын колхоз ыштымэ пашам чарэн шогымаш пэш куго йонгылыш, зийан лийэш. Тугэ ыштымаш сотсиализм ыштымэ корно гыч **корангмэ** лийэш, манаш кўлэш.

Партий дэнэ совет влас йаллан комбайным, трактырым пуат, йаллаш машина-трактыр станса-влакым ыштат (1930 ий шоным мартэ 110 лэч шагал ов лий). Тугэ гынат, нуно тыгэ маныт: йал дэн колкозыш трактыр да моло йал озанлык машина шуко пурталтэш гынат, крестйан имньэ дэн крестйан паппа курал йалыштэ шуко жапышкэн кодэш. Ту курал дэнак шуко йал озанлык паппа ышталтэш. Кушкын шогышо промышленнос тўрлө машинам ситышанлык нарэ ышпаш тўнгалмэшкыжэ тыгэ манаш кўлэш: „трактырлан ишанэ, шкат сак лий.“

Тэвэ сандэнэ партий дэн правичальстве колхоз паппа шарымэ йбрэ машина-имньэ станса шараш тырша. Чыла учрэждэнлан, чыла организатсылан машина-имньэ стансам чот шараш пижаш кўлэш.

2. Машина-имньэ станса мо лийэш?

Машина-имньэ станса тымартэнат ильэ. Нуным 1928-29 ий шоным ага кампаньэ гоным ышташ тўнгалыч.

Тыгай прокат пункт ик РСФСР-ыштэ гына ўмаштэ 17.000 чотлалтэш ильэ. Пункт йэда 1.000 тэнгэлык нарэ тўрлө машина улмаш. Шуко машинажым олмыкташ (ачалан) кўлэш ильэ, йужыжым шолашак вэрэштэ.

Сўас дэнэ Пошкырт республикыштэ паппалаи йўрыдымыжэ 12% нарэ лэктэ. Крэс-

тйан машинам сайын кучылт ок мошто, пункт-влак нуным огыт туныкто. Сандэнэ нудыргышо машина шуко лэктын. Адак машинам жапыштыжэ олмыктэн шогэн огыт ул. Пашалан йӱрышӱ машинашт-влак йужо годым паша ват шинчэдэныт. Прокат пунктлаштэ улшо машинан 35 просэнжэ, альэ 40.000 машинажэ пашаштэ лийынак огыт ул.

Прокат пункттын моло ситыдымаш вэржат ильэ. Пункт „вуйлатышгэ-влак“ машинам оксалан вэрч пуэдэныт, шуко годым клас шотым ончэнак огыт ул. 1928 ийыштэ „Хлебоцентр“ пункт-влакым ончэнат тыгэ лэктын: йорло-влаклан ыштышаш пашан 10 просэнтшэ ышталтдэ кодын, ту чот гыч 4 просэнжым тон озанлык-влаклан ыштэныт. Прокат пункт йорлылан планым ыштэн полшэн „имньэ колон“ маным кондыштыт ильэ. Имньэ колоным вэрласэ мландэ общэствэ-влак ыштышт. Каласыдэ ок лий, тунам ты пашам шуко вэрэ тошто „зэмство“ сэмын ыштышт. Тугэ ыштымаш кизытат улэда. Сандэнак ўмаштэ имньэ колон ыштымэ паша шарлэн ыш шу. Шуко вэрэ имньэ колон тошто прокат пункт гыч ышталтэ. Ойлымат ок кўд, кугыжа годым ыштымэ прокат пунктым сайын вэстўрлэмдыдэ у паша, йалым сотсиализм корно дэн колтымэ пашаш ушаш ок лий. Тунам прокат пункт-влакыштэ (кизытат йужо вэрэ) тўрлӱ йал озанлык машина йатырак ильэ гынат, шушмо вийжэ йалт укэ ильэ. Тыгай прокат пункт шкэт-посна озанлыклан,

имнян озанлыккан вэлэ кэлша. Тыгай озанлыкшэ — шукужым кулак озанлык лийэш. Сандэнэ прокат пунктым у пашаш ты мартэн сайын ушаш ыш лий. Адак прокат пункт пашам витарэн шогышыжат укэ ильэ. Пункт озалан мландэ паша ончышо пёлка чотлалтэ гынат, тудо кагазыштэ вэлэ оза лийын шогыш. Чынжым манаш гын, прокат пунктын озажэ шуко ильэ (йал совет, кооператсий, совхоз, колхоз, вашполыш комитэт) пашажым гына сайын ыштэн огыт ул. Тэвэ чыла тудым шонэн налмөнгө прокат пункт-влакым вэстүрлэмдаш вэрэштэ. Нуным имнэе колон дэнэ да монь вашталташ тӧчышт. Ты паша чыла вэрэак мийэн ыш лэк. Кушто пашалан моштэн нижыч, тушто паша сай шындальтэ (Украина), кузэ лийэ тугэ ыштымэ вэрыштэ паша мийэн ыш лэк.

Тылэч посна прокат пунктым тэвэ молан вашкэрак вэстүрлэмдаш тунгаллалтэ: колхоз паша пэш чот кушмылан лийын да йорло крестянлан машина дэнэ да моло паша кураал дэнэ полышым кугэмдышаш вэрч.

Тэвэ тыгэ имнэе колон, машина станса, варажым машина-имнэе станса ышталтэ.

Мо тугай машина-имнэе станса? Машина-имнэе станса (күчүкын МИС) — имнэе шушмо түрлө йал озанлык машинам да пашазэ имным ик вэрэш погэн ыштымэ станса. Тыдэ ик түрлө машина-имнэе рүдө, колхоз ыштымэ пашалан кугын полшышо йӧн.

2.500 гектар нарэ мландым ыштэн кэртшэ машина имнъэ стансаштэ тыгай да тынар машина лийшаш: 4 трийэр, 250 плуг, 4 сортировка, 125 тырма, 12 пуалтымэ машина, 60 шўк эрыктымэ машина, 12 тўрэдмэ (кўлтам пидын кайышэ) машина, 60 лушпильник (изэ кашан плуг), 22 тўрэдмэ машина, 30 вўдымэ машина, 5 имнъэ шорвондо, 10 шудо солымо машина. Ты машина чылажэ 37.000 тэнгэ шога. Ты машина-влак дэнэ 2.500 гектар мландым ышташ 350—400—450 имнъэ кўлэш (имнъым пырлыа вольык вичаштэ ашнэн, сай пукшэт-йўктэт гын, кажнэ имнъэ 10 гектар мландым ыштэн кэртэш.

Ик МИС эн шувыжым монар гектар мландым ыштэн кэртэш? Тыдым сайын шинчэн палылтын огыл. „Хлебоцетр“ дэнэ „Колхозцентр“ ты чотышто кум сипрым ончык-тат: 2.500 гектарым, 2.000, адак 5.000 гектарымат. Паша вольык чот стансаштэ 400—700 лийэш. Эн изэ машина-имнъэ станса 1.000 гектар мландым ыштэн кэртшэ, тушто 100 имнъэ лийэш. Тылэч изэ стансам ышташ пэш пайдалэ огыл.

Машина-имнъэ станса шкэ ыштэн налмэ оксаж дэнэ ила, Пашажым договор шот дэнэ ышта. Машина-имнъэ станса колхоз-влак дэнэ да монь ончылтэнак договорым ышта.

Паша ыштыдмэ жалыштэ машина-имнъэ стансам колхоз ушнымаш куча. Раскотшо тыгэ тўлалтэш: могай колхозлан моннаре

пашам ыштыктэн, тудым чотлэн роскотым куча.

Машина-имнэ стансам вуйлаташ лўмын ик йәң шогалталтәш. Адак имнэ кондышт шо-влак да монь тардалтыт. Ты вэрлашкә шукужым батракым, йорлым, вичкыжрак кок-ла крәстйаным налыт.

Машина-имнэ стансан ыштыпаш пашажә тыганьә: 1) паша волыкын да паша куралын паша ләктышыжым кугәмдымә, 2) курал-вўдымө акым волташ тыршымә, гәктар чот дәнә шуддәштарымә, 3) паша волыкым сайәмдымә, 4) зоотәкник дән вәтәринар пашам мучкыжо (100%) шуктымо. Машина-имнэ стансан политик чотышто ыштыпаш пашажә тыганьә: тудо йаллан колкозыш уш-наш полша. Машина-имнэ станса договор дәнә паша ыштымыж ләч посна йыргә шә-мәр крәстйаным колхозыш уша, адак колко-зын тўналтыш пормышым кўшко, вәс тош-калтышыш кўзыкта. Тыләч посна машина-имнэ станса колкоз-влаклар тәкник полы-шым туән шога. Тудо йорлырак колкоз-влак-лар тәкник нәгыз лийәш.

Машина-имнэ стансалам пашам шумо йаллаштә ыштән кәрштә лийаш тыршыман. Тудо пашам эн ончылтән колкоз-влаклар ышта.

3. Кушто, кузэ, моннарэ машина-имньэ станса ышталтэш.

Машина-имньэ станса шукыжым трактыр пагал вэрыштэ ышталтэш. Машина-имньэ стансам кушак ыштышашым мландэ пёлка, йал озанлык копэратсэ да колхозсэнтр ончыкта (станса ыштымэ годым папа куралдымэ, имньыдымэ йорло дэн вичкыж кокла крэстйан улмым ончат).

Машина-имньэ трактыр шукыжым Урал обласыштэ ышталтэш, Ёдыл Волго обласыштэ, Кокла Волго крайыштэ, Йүд вэл Капказыштэ, адак Рүдö Чэрнозом обласыштэ.

Машина-трактыр стансам тыгай организатсий-влак ыштат: мландэ пёлка, „сахаротрэст“, „колхозцентр“, йужо районлаштэ „свеклоцентр“, „льноцентр“, „плодоцентр“ автоном рэспублик-влакын „хлебосоюзшо“ (Татхлебсоюз), вэрласэ совхоз-влак, кудо колхоз-влак, колхоз ушнымаш (райколхозсойуз да монь), машина-трактыр станса, лұмын ыштымэ производство товаришшэствэ (тыгэ Украйныштэ ыштат).

Машина имньэ станса крэстйан коклаштэ лұмын погымо окса дэнэ да кугыжаныш пумо альэ моло вэр гыч налмэ кредит окса дэнэ ышталтэш. Тугэ, мут гыч, РСФСР Наркомзэм 1.000 машина-имньэ стансам ышташ 12.000.000 тэнгэм пуа. Ожсо прокат пункт гыч кодино машина чыла машина-трактыр

стансалан пуалтэш, адак тушкак йыргэ кол-коз-влак шкэ машинаштым ушат. Машина-имнэ стансаштэ түрлө машина штышаллык лийжэ маньн монар машина күлэшым паша план дэн тагастарэн кизытак чотлэн налман. Станса-влак шошым агалан могай гына машинам налыт, тудым чыла пашаш пуртышт. Машина йара ынжэ кийэ. Машына-имнэ стансан ачалышаш (олмыктышаш) машинашт-влакым ачалымэ мастэрскойэш, күртнө корно мастэрскойэш да монь ачалыман. Машина-трактыр стансаштэ чыла пашалан йöрышö вольык (имнэ, паша үшиүж, паша ушкалат) ушэмлалтэш. Ыштышаш пашам ончэн монар паша вольык күлэшым шинчэн палмöнгö, машина-имнэ станса ситышашлык имнэым налэш; тыгэ ышташ огэшак лий гын вэлэ улышым „пэлыч“ йодэш.

Вэрлаштэ вольык вича (вүта) алама. Ты пашам сайэмдышаш вэрч кулак вичам налаш күлэш. Бүндэ, кулакым клас чотышто пытарымэ политикиш лэкмöнгö, тыдым ылышыш пүрташ йöсö огыл. Тылөч посна машина-имнэ станса районлаштэ у коллектив вичам ышташ күлэш. Машина-имнэ станса районнышто вичалан йöрышö сурт-оралтэ улогыш, тудымат налын вичаш савыраш лийэш. Машина-имнэ станса пашам план дэнэ ыштыман. Имнэ монь эртак пашаштэ лийжэ, йара ынжак шого. Тудым кэнэж пасу пашалан гына кучыман огыл. Пасу паша пытымöнгö корным олмыкташ, продуктым кон-

дышташ, пырнѣ да монѣ шупшыкташ кучыман. Машинам укѣланак йара шогыктыман огыл.

Машина-имнѣ станса пашам кушто ышта? Кушто крѣстѣян-влак мландыштым пырльалптарѣныт, йыраным пытараш кѣлшѣныт станса тушто гына ышта.

Машина-имнѣ стансан шкаланжѣ паша планым да пинансѣ планым ышта. Планжым колкоз дѣн, йалдѣн ыштымѣ станса договоржо почѣш ышта. (Машина-имнѣ станса договор машина-трактыр стансан лѣч ойыртышыжо шагал.

Машина-трактыр пашам ик монар колкоз ушнымашын рѣдыжѣ вуйлата. Ты рѣдѣ стансан имнѣ да курал вийжым уло ушѣмлан тѣр ыштыкта. Йужо вѣрѣ машина-имнѣ станса паша вуйлатымашым йал озанлык коопѣратсийын район рѣдыж кидышкѣ пунѣшт. Ты чотышто тыгат шонат: станса ушымо товаришшѣствѣ-влак колкозыш ушнат гын, адак ик монар колкоз-влак шкѣ коклаштышт адак ушѣмым ыштат гын, машина-имнѣ станса ты колкоз ушнымаш кидыш пуалтпаш.

Йал озанлык коопѣратсий — Хлѣбосѣнтр шкѣ оксаж дѣнѣ тѣнѣйсѣ шошымлан 3.800 машина-имнѣ стансам ышта. Наркомзѣм план почѣш 1.000 машина-имнѣ станса ышталтпаш. Ты стансашт-влак тошто прокат пункт олмѣш ышталтѣш.

ССР Ушѣм Колкозсѣнтр тѣнѣйсѣ (1930) шошым 2.500 машина-имнѣ стансам колкозла-

штэ ышта. Ты стансалаштэ чылажэ 100 миллион нарэ паша имнэ лийэш, нуно 5 миллион га мландым ыштэн кэртит. Ты коклагыч Рүдө Чэрнозом обласыштэ 300 станса ышталтэш, Сибириштэ 350, Иүд вэл Калказыштэ — 400, Кокла Волгышто — 300, тулэч молат.

Тылэч носна машина-имнэ стансам вэрысэ организатсэ-влакат ыштат. Мут гыч, Татхлэбсойүз 86 машина-имнэ стансам ышта; ту станса-влак 332.000 гэктар мландым ыштэн кэртит. Одэс округ 32 стансам ышта, Сибир край — 715 стансам, Кокла Волго край — 900 стансам колхоз ушнымо район рүдө вэлэн да 850 стансам куго колхоз-влак вэлэн.

Ик мут дэнэ, тыгэ мандэ ок лий: машина-имнэ стансан күлэшым, тудын крэст-йан озанлыкым социализм корно дэн колтымаштэ куго курал улмыжым вэрат рашшынэн налын.

4. Машина-имнэ станса мом пуа.

„Паша куралым тыгылайгына ушымат пэш куго пайдам пуо, тыгай куго пайдалийэш манын ик практик йэнгат шонэн огыл илбэ“.

Сталин И.

Шупшмо вийымда йал озанлык машинам ик вэрэш ушэт гын, адак папам агрономий

манмэ наук кўштымө сэмын ыштэт гын, паша пэшак ушна. Йыраңым, межам пытарымэ, шурным вапталтэн вўдымө, кўрал-вўдымө пашам сайэмдымэ, пасу шўкым эрыктымэ, эрыктымэ урлык дэн вўдымө, тулэч молат шурно лэқтышым кугэмдат, паша вийым шагал налыт; сандэнэ йал озанлык продуксо шулдэштэш, мландэ паша пайдалангэш.

Машина-имньэ станса йорло крэстйаным кулак пызырыма гыч утара. Машина-имньэ трактыр лийэш гын, йорлылан кулак дэк паша курал альэ имньэ йодын мийаш ок кўл. Станса йорлын мландыжым пўтўньэк 'курал-вўдэн пуэн кэртэш, адак вўдымө мландыжым шукэмдашат полишым пуа. Машина-имньэ ыштымэ районышто „Агроминимум“ манмым илышыш пуртыдэ кодаш ок лий. Тыдэ—обязательный шот. Тыдат йорло дэн кокла крэстйанлан куго пайдам пуа. Машина-трактыр станса йорлылан ты агроминимумым илышыш пурташ полша. Могай агроминимумжо йал дэн станса ыштымэ договорэш пэш раш сэралтэш. Агроминимум мо лиймэ нэргэн мэ ты кутырымашын вуйэшыжэ сэрышна. Машина-имньэ станса вэрлашкэ агрономий пашам шинчышэ йэн-влак шукырак колталтыт. Нуно пашам кўлэш сэмын, жапыштыжэ ыштыктат. Сандэнэ машина-имньэ станса уло вэрлаштэ шурно лэқтыш кугэмэш, Чыла тыдэ крэстйанлан пайдам пуа, тудын докотшым кугэмда, пашажым куштылэмда. Тыдэ сэдэ таблисэ гыч раш койэш.

Подольск округышто шурно тыгә погалтын.

(Гәктар гыч килограм чот дәнә)

	Шож	Шүльб	Кок ий- аш шы- даг
Машина-имньә станса полшы- мо колкозлаш- тә	1.100	1.200	1.300
Машина-имньә полшыдымо шкәт - носна озанлыкыштә	780	850	900

Машина-имньә станса уло вәрлаштә вүдымо мландә кугәмәш. Тыдә крәстйан илышым сайәмда. Мут гыч, Сосновәтск-сакар комбинатын машина-имньә стансашт-влак ыштымә вәрлаштә крәстйан мландә 240 гәктар шукәмын. Украиныштә Шәпәтов округышто машина-имньә станса курал-вүдымаш пашам шүлдәштарән. Ожно ик гәктар мландым курал-вүдаш 12 тәнгә шога улмаш, кызыт машина-имньә станса ты пашам 5 тәнгәт 60 ыршийыш волтән. Копөр округышто машина-имньә станса крәстйанын паша ләктыжым 200 протсән кугәмдән.

Машина-имньә стансам пайдалә улмыжым йорло дән кокла крәстйан-влак шкак ужыт. Йал озанлык пашам машинам пуртымо шәмәр крәстйанын пашатым куштуләмда, илышытым, сайәмда, тыдым ындә, шәмәр крәстйан шкәт раш умла. Подольск округышто

гышто крәстйан-влак, машина-имньэ стансан тамжым шинчэн налынытат, 84 стансам ышташ полпаш лийыныт, 200.000 га мландыштым ушэмлэныт. 1929 ийыштэ лұдын лұдын гына улыжат 700 га мландым вэлэ ушэмлэныт ильэ. Копёр округ дон казак-влак, машина-имньэ стансам пайдалэ улмыжым шинчэн налынак, чылан колкозыш ушнэныт. Тугэ ындэ ты округ кумдыкэш колкозыш савырныш. (Кизыт ты округышто 82 протсән крәстйан колкозыш пурыш, 1928 ийыштэ гын тыштэ колкозышто 2 протсән вэлэ ильэ). Тыдэ мом ончыкта? Тэвэ мом: ты крәстйан-влак машина-имньэ станса дәнэ колкозын пайдалэ улмыштым умлэн налыныт. Ончет гын, шукат ок лий, ты округыштат шуко крәстйан аптранэнрак шога ильэ. Машина-имньэ трактыр пёрвөй кана пашаш ләктын 140 плуг дәнэ почэ-почэ курал эртэн кайышат (крәстйан-влак тыдын пёрвөй Ләнин шога корно маныч), аптранымаш йалт пытыш.

Машина-имньэ стансан пайдалэ улмыж нэргән шукурак варарак ойлэна.

5. Машина-имньэ станса Украины-штэ кузэ ышта?

Эн пёрвөй машина-имньэ станса Украины-штэ ышталтэ. Ту стансам Сосновэтск сакыр комбинат 1920 ийыштэ ыштыш. Ончылтәнжым ты станса Будни лұман йадыштэ ыштыш, варажым лышыл колкоз ушнымаштат ышталтэ

тўғальё. Ты ушнымашын 2.600 гектар мландан 1000 крестйан озанлык пура.

Сосноватск машина-имньё станса имньё вийжым пэш моштэн куча. Ты чотышто тудо-моктанэнат кэртэш. Ик имньылан 12—15 гектар догалэш, имньё тазалыкат ок изэм. Стансан вигэжэ 5 трактыржэ да 110 сай импьяжэ уло.

Чыла моло станса-влакым 1929 ийысэ шыжэ ага гыч тўғальыч. Украиныштэ машина-имньё стансам эн пёрвёжым сакыр комбинат-влакышташ тўғальыч. Кизыт сакыр трэстын чылажэ 23 машина-имньё стансажэ уло, тэнэйё шошым адак 150 стансам ышта. Сакыр трэст моло учрэждэн-влак лэч эн ончылтэн тэвэ молан тўғалын: сакыр ушмэн вўдымё вэрлаштэ колкоз паша шарлэн огыл ильё, шкэт-посна озанлыкын сакыр ушмэнжэ пэш алама (начар) ильё, ушмэн вўдымо вэр пэш щала ильё, адак ушмэнлан куралмаш шэргэш вазэш ильё.

Тугэ гынат, машина-имньё станса сакыр трэстлан гына кўлэш манаш ок лий. Ты паша мландэ пёлкаланат, колкозланат, копэратсыланат, тулэч моло организатсыланат пэш кўлэш. Нуно ты пашалан пэш чот пижышт.

Украиныштэ машина-имньё станса-влак пашам лўмын сэрымэ договор почэш ыштат. Нуно договорым йорло да кокла крестйан дэнэ ыштат.

Договорэш эн ончылтэнак мландым ушэмлымэ да шуко пасум ыштымэ нэргэн сэрал-

тэш. Варажым, машина-трактыр станса сай урлыкым вапталтэн пуа, мландэ үйяндышым шавыкта, тулэч молат. Адак станса уло пасу пашам вуйлата. Имньэ пукшымо пашат станса үмбалнак.

Машина-имньэ станса дэнэ договор ыштышэ колкоз шкэ үмбақыжэ тыгай пашам налэш: стансалан күлэш пашазэ вийым пуа, күлэш гын, йал озанлык машинам да имньэ вийым йэшара. Тулэч посна шурным вапталтэн вўда, вўдымашым күгэмда да монь. Мо моннарэ ышталтпаш договорэш чыла сэралтэш.

Пырчан шурно вўдалтэш гын, колкоз машина-имньэ кучымо роскотым шурно кўй дэнэ тўла. Сакыр ушмэн, альэ моло культур ышталтэш гын, окса дэнэ тўлат (монар тэнтэ роскот лэктын, тунарэ тўлат). Машина-трактыр кучымо роскотым у шурным погэн налмөнгө тўлат.

Украиныштэ машина-трактыр станса-влак шукыжым договорым колкоз-влак дэнэ ыштат.

Украин Наркомзэм тока машина-трактыр стансам ончэн лукто. Тувэчын тэвэ мо койэш: кокла чот дэнэ станса йэда 125 имньэ логалэш (40 гыч 225 имньэ нарэ), кажнэ гэктарлан кучымо роскот 20 тэнтгэш шуэш. Тя роскот күгэш чотлалтэш; тыгэ улдэ шуко станса вўдымө жапыштэ имньэ шэргэ гоным ышталтын.

Стансасэ имньылан вича күлэш лийэ. Ты паша куштулгын ышталтэ, манаш лийэш,

Путуракшым ты паша кумдыкэш колхоз ыштымаштэ сай кайыш.

Пасу паша ыштымэ годым имнэ-влакым колхоз вичаштэ шогыктышт. Адак шкэт-посна крестйан-влак лэчат вичам налэдышт. Машина - имнын погыжо сакыр комбинат совхозлаш чумыралтыч. Кажнэ машина-имнэ станса Украиништэ кокла чот дэнэ 1.200 гектар мландым курал-вүдэн (500 гектар гыч 2.500 гектар мартэ).

Украин машина-имнэ станса-влак пэш куго пашам ыштышт. Тугэ, мут гыч, нуно ноябр пытышаш годым мландым кылмаш курал пытарышт, йужо вэрэжэ такырымат курал кодышт.

Ончыкыжым Украин машина-имнэ станса-влакым кугэмдаш шоналтэш. Тулэч посна стансаштэ тыгай молэммаш ышташ шоналтэш: имнэ йара шогымо жап изэмдалтэш, станса ыштымэ колхозласэ, йалласэ паша курал да пого чотрак ушэмдалтэш. Путуракшым имнэ пырльаштаралтэш. Стансан шкэ имнэ чотино 25—35 протсэн нарэ гына лийжэ, моло имныжэ крестйан-влакын лийжэ.

Украиништэ машина трактыр стансам шукыжым тыгай организатсэ-влак ыштат: „Сахаротрест“, „Свекловодсоюз“ (төнэйэ 60 стансам ышта), „Зернотрест“. Ты организатсэ-влак машина-имнэ стансам Украиништэ 280—300-ыш шуктат. Тыдэ украин йалым колхозыш упаш пэш полша.

6. Машина-имнэ станса — кумдыкэш колхозлымо районлаштэ.

Шуко ов лий кумдыкэш колхозлымо район-влак гыч шучко увэр толаш тўнгалын ильэ. Тушто йўжо крестйан-влак шкэ волькыштым шўшкылаш, ужалаш пэш кугын пижыныт. Йўжо вэрэ тыдэ колхозыш ушнымо пашамат чарэн шога. Тыгэ Белоруссийыштэ Рўдö Чэрнозьом обласыштэ, моло вэрэат пэш йатыр лийын.

Белорус Колхозсэнтр чотлыма гыч, тудын колхозлаштыжэ тэнэйэ 65—85 тўжэм вуй имнэ паша лэч уто лийшаш улмаш. Сандэнэ тудо машина-имнэ станса полыщ кўлэш ок лий шонэн. Тыгэ „чотлымо“ лэч вара колхозыш пурышо крестйан-влак шкэ имныштым пэш шуко шўшкылаш да ужалаш тўнгалыныт. Ужалымэ волькым кожсиндыкат дэнэ шёр-торык коператсий пэш талын погэн шўшкылаш тўнгалыныт. Шўшкылмö имнын 30 протсэнжэ пашалан йöрышö улмаш. Антранэт, кузэ тугэ чотлэныт, мом шонэныт. Чын тудо, кумдыкэш колхозым ыштымаштэ имнэ вий моштэн кучалтэш, паша шуқырак ышталтэш, имнэ йара шогымо жал изэмэш да монь. Тугэ гынат, сайын чотлэн налдэ, пашам ыштэн шынэн ончыдэ, имнэ йэда тынар-тунар паша логалшаш манын сипрым вуй гыч гына шонэн лукман огыл. Йўжо „колхоз организатыр-влак“ тугэ шонэн луктыныт. Тэвэ Льгов

округышто кажнэ имньэ 9 гектар мландым куштулгын ыштэн кэртэш шонэныт. Белоруссийыштыжэ, кажнэ 11,5 имньэ 100 гектар мландым ыштыдэ ок код, манын шонэныт. Тыдым пэш точно чотлэныт. Чотлымаш чотлэныт, шоналтэн налын огыт ул. Ончэт гын, примэр налшаш колкоз-влак воктэныштак уло. Тэвэ тыгэ ушдэ чотлымо дэнэ вольыкын утыжат уло, машина-имньэ стансат ок кўл, манмэ мутым луктыныт. Тугэ лиймөнгө мо, имным ужалашат лийэш. Крэстйан-влак шойак мутлан ишанэн йатыр-вольыкыштым шалатэн пытарэныт.

Имньэ вийым чотлымо годым примэрлан кумдыкэш ушэмлымэ районым налын ончаш кўлэш. Адак тунам тыдымат чотыш налдэ ок лий: колкоз ыштымэ районышто йырангым да мэжам пытарымэ дэнэ вўдымө мландэ йатыр кугэмэш, колкоз мландым сайын пушкудэмдалтэш, тулэч молат. Варажым продуксо шупшыктымым, корно папа ыштымым, кожда папа ыштымым да монь чотлыман.

Тулэч посна имнын сайлыкшым, тазалыкшым, шонгылыкшым, тўсышан улмыжым да монь ончыман. Тэвэ чыла тыдым чотлымөнгө адак тошто колкоз гыч примэрым налмөнгө ижэ имньэ вий моннарэ кўлмым чотлэш налаш лийэш. Мутат укэ, тыштэ чылажымак ужаш ок лий. Папа ыштымэ вэрыштэ мо чотлышашыжэ рашрак койэш. Мэ тышак точный наука сэмын тыдым тудым чотлыман, манын она ман. Тугэ гынат мэ шангэ кала-

сымэ сэмьн чотлымо ваиштарэш пэши чот шогэна. Тугэ сайын чотлыдэ имньэдым трымтрагай шалатэн пытарэт. Кумдыкэш колкозлымо районлаштэ имньэ вийым чотлымо паша пэш куго паша. Ты пашам кузэ лийэ, тугэ ышташ ок лий.

„Кумдыкэш колкозлымо районлаштэ кажнэ йэгын ыштышаш пашажэ тыганьэ: крестйан имньым да крестйан куралым моштэн кучалш. Районым 90 просэнт ушэмлымэ шагал, тудын дэнэ пырля вўдымө мландым шараш да шурно-лэктышым кугэмдаш кўлэш. Тыгэ ыштышаш вэрч крестйан паша куралым чыла кучылт мошташ кўлэш“ (Иаковлэв мут).

Вольыкым ужалэн пытарымэ ваштарэш чот кучэдалын, кумдыкэш колкозлымо районлаштэ колкоз вэлэн, альэ машина-имньэ стансан кустовой ушнымашыжэ вэлэн шупшмо вийым ушэмлаш кўлэш: имньым, паша ўшкўжым, тўйэм, ушкалымат. Адак вольык вий дэнэ пырля мэканик вийымат ушаш лийэш. Машина-имньэ станса кумдыкэш колкозлымо районлаштэ тошто прокат пунктым вашталта. Тыгай районлаштэ прокат пункт-влак стансашкэ савыралтытат, колкоз-влаклан куго срокан кредит шот дэнэ пуалтэш.

Шуко колкозлаштэ имньэ олмэш ушкалым кичкаш тўнгалыныт. Тыдэ шупшмо вийым 30—35 протсээн шукэмда. Улыл Волго крайыштэ, Колөр округышто, моло вэрэат куштулго пасу пашалан ушкалым кичкаш пэш

кугын шанат. Копёр округышто 20.000 уш-
кал дәнэ паша ышташ шонат.

Кумдыкэш колхозлымо районлаштэ ушәм-
лымэ паша курал да шушмо вий машина-
имньэ стансат ушалтэш. Машина-имньэ стан-
са шкэ пашажым кок корно дән колтән кэр-
тэш: 1) шкэ районжо колхоз пашам ышта,
2) пошкыдо районышкат договор шот дәнэ
паша ышташ лэктэш. Сандәнэ кумдыкэш
ушәмлымэ районлаштэ машина-имньэ стан-
сам кажнэ колхозыш шуын кэртипаш нарэ
ыштыман. Машина-имньэ стансам ыштымэ
годым вольык кургымат ситыпашлык йам-
дылаш күлэш. Вольык кургымат ушәмлаш
күлэш. Ик мут дәнэ манаш гын, кумдыкэш
ушәмлымэ районлаштэ машина-имньэ трак-
тыр ыштымэ паша пэшкуго паша лийэш.

7. Кулакым клас чотышто пытары- мэ да машина-имньэ станса ыш- тымэ.

Мэ куго кулак ыштымашым
колхоз ыштымаш дәнэ ваш-
талтән кэртына, тыгэ ышты-
шаш материалньэ нэгызна уло.
(Пуртий Рүдө Комитэт пун-
чал мут гыч).

ВКП(б) Рүдө Комитэт йанварыштэ кол-
козым вашкэ шукэмдымэ нэргэн да колхоз
шараш кугыжаныш полшымо нэргэн пунчал-
мутым лукто. Ту пунчал мутышто тыгэ ка-

ласалтын: социализм ыштымэ пашаптэ мэ шуко ончык кайышна, ындэ мэмнан йалыштэ кулак ыштымашым колхоз ыштымаш дэнэ вапталтышаш материалнэ нэгызна уло. Ту нэгыз чотыш машина-имньэ стансат пура.

Машина-имньэ станса шкэ пашаж дэнэ кулакым клас чотышто пытараш полшыжо. Стансам сай шындымэ районлаштэ батрак, йорло да пушкудо кокла крестйан имньэ йодын, паша курал йодын да монь кулак дэкэ огыт мийэ. Тугэ улдэ машина-имньэ станса шэмэр крестйан мландым пэш пайдалын куралвудас. Колхозышто. путуракшым куго колхозышто, машина-имньэ станса кулак класым пытараш тулэчат сай полша. Тыдым кулаккат сай умла. Сандэнэ тудо тыгай лозунгым луктын: „имньэдым пазарыш пастрэ“. Машина - имньэ станса ыштымэ пашаптэ имньэ пэш күлэш. Путуракшым имньэ, тэнейсэ шошым ага кампаньэ эртараш күлэш. Мэмнан пашам пужышаш вэрч мэмнан клас тушманна түрлө йоным кычалэш. Мут гыч тэвэ Донэтск округышто имньэ почэш кагазым кылдэн колтэныт. Кагазышытэ тыгэ сэрэныт: „Көн налмыжэ шуэш — налжэ, мыла, нэм чылаиктэ колхозышто пуат“.

Ту вэрыштак адак тыгай паша лийын. Кулак-влак колхозышто имньэ шагал улмым шинчэн налынытат, калык коклаш агитатсым пэш чот шаркалаш тўналыныт. Нуно имньым ужалаш тыгэ тэмлэныт: „Чыланат колхо-

зыш пурэна, колкозышто имнэ дэн трактыр лийэш, кугыжаныш пуа“.

Вэрысэ папа йэн-влак кулакым чот чактарэн огыт улат, йужо умлыдымо шэмэр кулак мут почэш ыштэн.

Ты станитсаштэ вольык ужалымаш, папа курал ужалымаш, урлыкаш ужалымашат пэш шарлыш. Крэстйан вольык пэш шулдо ак дэнэ вольык сатузо-влак кидыш пурыш. Адак кулак стансам имныдэ кодаш төчэн вэс тўрлынат папам пужкалаш пижын. Тудо вольыкым шужыктарэн пушташ тэмлэн, шкэ вольыкшыMAT шужыктарэн пуштэдэн. Варажым кугыжаныш гыч страковой оксам налэдэн. Страковой окса йужо вэрэ пазар ак лэчат шэргэ. Ты чотыштат кулак мут кодыштышо шэмэр крэстйан лийын. Мут гыч, Йуд вэл Кавказ Бочай районышто кумдыкэш колкоз ыштымэ годсэк имнэ вольык пэш шуко колаш тўнгалын. Молан, мо чэр дэнэ колымыжын ончылтэн налыжэ укэ улмаш. Варажым гына тыдым раш шинчэн налыныт. Кулак машина-имнэ станса ваштарэш уло кэртмыж дэнэ кучэдалэш. Тыдым ик минутланат мондыман огыл. Кулак машина-трактыр ваштарэш, колкоз-совкоз ваштарэш колаш-илаш кучэдалэш. Тугак тудо машина-имноэ станса ыштымэ ваштарешат кучэдалэш. Ты чотышто тыдым гына ушышто кучаш кўлэш: „пытэн шогышо клас-влак мылэчна вийанрак улытат мыланна торэшланат, манаш ок лий; социализм нунын дэч

вапкэрск кушкэш, нуно мылэчна пушкуды-
рак лийыт, сандэнэ нуно торэшшонат.

Колкозым, машина-трактыр стансам, ма-
шина-имнъэ стансам да совкозым ыштымэ
районлаштэ клас кучэдалмаш „кӧ-кӧм“ манмэ
сэм дэнэ кайа. Машина-имнъэ станса дэн кол-
коз районлаштэ клас кучэдалмаш-кулакын
машина-имнъэ станса ваштарэш да колкоз
ваштарэш кучэдалмашыжэ лийэш.

Кулак машина-имнъэ станса ваштарэш
да имным ужалаш, пытараш кӱлэш манын
ойлышт коштэш гын, тудо йорло дэн кокла
крэстйан ваштарэш ойла лийэш. Тыдым
кажнэ йорло дэн кокла крэстйанлан раш
умлэн налман.

Йорло дэн кокла крэстйанлан правичель-
ствын 1930-ий 16-шо йанварыштэ лукмо
законжым ылышыш пурташ полшышт. Ты
законышто тэвэ кузэ каласалтын: кулак-влак
вольык пытараш калыкым кутыртат гын, адак
шкат пытарат гын, тугай кулакын вольык-
шым, паша куралжым, мландыжым район
исполком конпискаватлэн (казнашкэ йарак
шупшын налын) кэртэш. Тыдэ-кулакым клас
чотышто пытарэмэ пашапштэ пэш сай йӧн
манын „Правда“ газет 18 йанва; ыштэ сэршыш.

8. Машина-имнъэ стансан кӱлэшы- жым умлэн шуктыдымо ваштарэш.

....Машина шупшмо вий вапкэ гына
имнъэ вийым вашталтэн ок кэрт, сандэнэ

ВКП(б) Рүдө Комитэт тыгэ манэш: колхоз шарымын кизытсэ жапыштыжэ имньэ вийым аклэн шуктыдымо ваштарэш пэш чот шогалаш кўлэш, чот шогалдэ имньэ вийын кўлэшыжым умлдымо имньым шалатэн пытарымашкэ намийас. (Рүдө Комитэтын колхозым вашкэрак шарымэ нэргэн да колхоз ышташ кугыжаныш полшымо нэргэн лукмо пунчал мутшо гыч).

Түрэдмэ машина түрлө уло. Изэ машинажым (кўлтам ок пид, түрэд гына кайа) лобогрэйкэ маныт. Тэвэ сэдэ лобогрэйкэ ваштарэш шуко вэрэ шогалыныт. Тугай изэ машина колхозлан ок кўл, малдат.

Луго дэн Новгород сэлькредитсойуз-влак имньэ дэнэ шупшыктымо машина-влак ваштарэш пэш чот шогалын: кырымэ машина ваштарэш, олым пучкэдымо машина ваштарэш да монь.

Донысо Ростов имньэ дэнэ шупшыктымо машинам пэш шагал колташ йодэш. Нуно мэканик вийан куго машинам пурташ шонат.

Псков округ сойуз 300 имньэ дэнэ йытын толымо машинам налдымаш лийын. Мэмнан округышто кумдыкэп колхоз лийэш, сандэнэ мыланна трактыр дэнэ шупшмо машина кўлэш ышталыт. Январыште лэкшэ рүдө газетлаштэ мэ тэвэ мом лудына. Рүдө Комитэт имньэ вийым трактыр вий дэнэ вашкэ гына вашталтэн шукташ ок лий манэш, вэрлажэ тыдым ок умло. Кизыт коператсий дэнэ госторг кидыштэ имньэ дэнэ шупшмо

машина йатыр, ужалалтдә кийа. Тыгә лий-
мõнто молан ужалтдә кийымыж нэргән шоны-
шашат укэ.

„Мыланна имньэ плуг, лобогрэйкэ ок кўл“,

„Имньэ малпинам ида колто“,

„Шуқырак трактырым, трактырлан йбрьшõ
плугым колтыза“ манын вэрлан кичкырлы-
мыж гыч имньэ вийым аклэн шуктыдымо
раш койэш.

Ситышашлык йал озанлык машинам ыптән
лукташ промышләннослан жап кўлэш. Вэрла
тудлан ты жапым ынэшт пу.

Вэрласэ паша йэн-влак пэш шукым йо-
дыт, машина чотышто пэш тўрланышан улыт.
Нуно имньэ шупшмо машина ваштарэш
шогат. Ончэт гын имньэ шупшмо машина
пэшак куго найдам пуа. Тэвэ Копёр окру-
гышто 102.000 вуй имньэ дэнэ 433.000 гэк-
тар мландым 20 кэчэ коклаштэ куралыныт.
Ойлымат ок кўл, имньэ шупшмо машинам
да имньым аклэн моштыдымо ваштарэш пэш
чот шогалаш кўлэш. Рўдõ Комитэт вэк укэ-
лан ты чотышто пунчал мутым луктын огыл.

Кизыт мэмнан кугыжаныш кõргыштõ
600.000 кадэм годсо шога дэн пасум кузэ
лийэ тугэ курал толашат. Ту шогам ончы-
маштэ кок кашан плуг альэ 9-11 рāтак вў-
дымõ машина аламо мо?

Тугэ гынат вэрла ты плуг дэн да ты вў-
дымõ машина дэн пакэл огыт ул. Нунылан
4 кашан плугым да 13 рāтан вўдымõ маши-
нам пу. Мэ вэрласэ паша йэн-влак трактыр

дэк, комбайн дэк да моло сложный машина дэк кидыштым ынышт шуйо манын она ман. Тугэ гынат, пашам шотдэ ышташ ок лий. Кизыт мыланна ик имнэ дэн кырымэ машинат лобогрэйкат, 5 вэбран сэпаратырат күлэш.

Промышлэнносна сөй лэч ожсым поктэн шуын эртэн кайыш. Йал озанлык машина ыштымэ чотыштат тыгак. Тугэ гынат, колкоз пэш талын кушкын толмыж дэнэ промышлэннос тудлан йал озанлык машинам ыштэн ок кэрт. Колкозын талын кушмыжо тэвэ тывэч койэш: план почэш вич ийаш пытышаш го-дым йал озанлыкын 25 протсэнжэ колкозыш пурышаш ильэ, кизыт кумышо ийыштыжэ 30 протсэн пурэн. Тэвэ сандэнэ куго машина ситэн ок шу. Тыдым икыланат, изэ машина ваптарэш улшыланат, мондаш ок күл.

Промышлэннос пэш талын шарлэн шогышо колкозым поктэн шуын ок кэрт. Ты чотышто промышлэнносым титаклаш ок лий. Тугэ гынат, йал озанлык машинам сайэмдымэ чотышто промышлэнносым кожганэн кэртдымыжым ойлыдэ ок лий. Промышлэннос йал озанлык машина ыштымэ пашаштэ тошто сэмын ышта, у, сотсиализмыш воячышо йаллан могай-могай машина күлэшым шагал онча: шкэ пашажым у илышлан кэлыштарэнак ок шукто. Колкоз кизыт түрлө куго машинам (трактырым, комбайным да монь) йодэш, промышлэнносым истыра. Колкоз ти чотышто прал. Промышлэннос дэн пашазэ клас йаллан ситышашлык машинам ышташ

пәш тыршат. Нуно колкозлан ожно кулак кучымо машина лэчат сайракым пунәшт. Умаштә Ләнинградысә Путилов завотын трактыр мастәрскойжо 3.000 тракторым луктын ильә, тәнәйә 10.000 луктәш. Чәләбәш трактыр завод ышталтәшат, ту заводым амәрик сәмым вәшкә ыштән шукташ кӯшталтын. Сталинградысә завод тәнәйә август тылзыштә ышташ тӯналәш, дач жапыштыжә почылтәш. Тудо ийын 40 тӯжәм трактырым лукташ чотлән ышталтынат, тулэчат шуко ышташ тӯналәш.

Занарожйә оласә „Коммунар“ завод тәнәйәк 300 комбайным ыштән луктәш. 1930/31 ийыштә тудо 5 тӯжәм комбайным луктәш, тулэч варажым ийын 10 тӯжәмым лукташ тӯналәш. Тәнәйә „Коммунар“ заводлан вәшкә ыштымә шот дәнә кучылтмо роскотшылан 3 миллион тәнгә колталтәш. Тывэчын мо койәш? Тәвә мо—промышләннос йаллан тӯрлө машинам пуән ситарынаш вәрч уло кәртмыж дән тырша.

Промышләннос пәш чот тырша гынат, нәш вәшкә гына машинам ситышашлык нарә луктын шуктән ок кәрт. Моло эл гыч кондашат пәш шукак ок лий. Сандәнә тәвә путуракшым уло машинам, имнә вийым нәш моштән кучаш күләш. Тулэч посна пашалан йөрыдымө тӯрлө шүкшым погыман. Ту шүкшым моло эллашкә колтән тупәчын шкаланна күләш йал озанлык машинам кондән кәртина. Паша тыганьә. Сандәнә имнә вийын күләшыжым да машина-имнә станса күлә-

шым умлэн шуктыдымо паппа йэн-влакым саботажниклан чотлыман. Нуно йал озанлыкым ушымо паппам, шошым ага кампаньэ паппам ышташ мэшайат, ты чотышто нуным совет паппа пужкалышэ улыт, манаш лийэш.

9. Машина-имньэ станса ыштымэ-пэш куго, күлэш ыштышаш паппа.

Кизыт, колкоз шарымэ жапыштэ, машина-имньэ станса ыштымэ пэш күлэш. Күлэш улдэ, кизыт йалыштэ 5 тун ыштышаш паппа ончык лэктын шога. Нуно тыганьэ улыт:

1) Йалым тылэч тынгэжымат колкозыш ушыман да вольыкым шукырак ашнаш тунгалман.

2) Улшо колкоз-влаклан шупшмо вийым да йал озанлык куралым пуэн ситараш.

3) Изэ колкоз-влакым ушэн, куго колкозым ышташ.

4) Шошым ага кампаньэ эртарыман.

5) Кулакым клас чотышто пытараш.

Кулакым клас чотышто пытарыме тэорийыштэ гына ок ышталталт, ылышыш пурталтэш. Бндэ мэ, колкоз, совкоз, машына-трактыр станса, машина-имньэ станса да монь полшымо вэлтык, кулак ыштыманым колкоз ыштыман дэнэ вашталтэн кэртына. Сандэнэ партий кулакын йэн вий дэн ылымэ куатшым шыгырэмдыме политик гыч кулакым клас чотышто пытарыме политикиш савырыныш.

Пурла-влакын онышт-влак ончылтэн кулакым чот тошкэн мийаш кӱлэш, малдышт, варажым киндэ погымо годем кулакым чотрак тэмдалаш ыштымэ чрэзвычайный манмэ закон ваштарэш шогалыч. Кулакым чаманэн колтеныт, ужат. Бнде ты пурла он-влакшкэ вэрышт гыч чакнышт. Нуно кизыт партий дэнэ пырля кулакым клас чотышто пытараш, йалым колкозыш ушани полшышо машина-имньэ станса ышташ кэлшышт.

Тугэ гынат, пурла шонымаш пытэн, манаш ок лий. Тудо альэ пэш шукашкэн кодэш, тудо кулакым клас чотышто пытарымэ пашаштэ шуко жапышкэн тор лийын шогаш тӱнгалэш пурла ааштарэш чот шогалдымаш—тэвэ мо мэмван осал тушманна. Ты тушманаштарэш тулым чот кучыман.

Машина-имньэ станса—шупшмо вийын нэгызшэ. Тугэ гынат, тудын пашажэ тыдэ гына огыл.

Тудо простой колхоз-влакым куго колхозлашкэ савыраш полша. Адак ойлыдэ ок лий: вэрлаштэ кизытат машина-имньэ стансан кӱлэшыжым чыланак сай огыт умло. Йужо вэрэ йужо паша йэн ты пашам чарэн шога.

Мут гыч, нуно вӱдымӧ мландым шараш трактыр лэч посна ок лий, ышталыт. Тыгэ шонышо ваштарэш ССР Ушэм Наркомзэм Йаковлэв йолташ укэланак тыгэ каласэн огыл:

„Трактыр дэне моло сложный машина толын шуэш гын ижэ вӱдыпӧ мландым шараш лийэшц маншэ-влак пэш кугын йонгылат.

Паша тыганьэ. Мут гыч, иктаж облас угычын ик шүдө трактырым налэп гынат, вўдымō мландыжым 1—2 протсән лэч коч кугәмдән ок кэрт. Ончэт гыч, вўдымō мландым шагал гын 11 протсән кугәмдаш кўлэш.

Тугэ лиймōнгō ик корно вэлэ кодэш — машина-имньэ стансам ышташ чылам мобилизоватлаш. Шошым агам да тыгыдэ колкозым кугыш ушымо напам мо дәнэ, кузэ ыштыман? Ты паша машина-имньэ станса нолшымо дәнэ, йалыштэ улино крестйан имньэ дәнэ, имньэ шүшимо курал дәнэ, трактыр дәнэ да монь ышталтэш.

Машина-трактыр станса шагал манын колкоз шарлымашым да вўдымō мландэ кугәмдымэ напам чарэн шогыман пэш куго осал паша лийэш.

Партий дән совет правичэльствэ йалым сотсализмыш савырымэ пашаштэ машина-имньэ стансам ончыл ратыш луктэш. Тэвэ сандәнэ йорло дән кокла крестйанлан машина-имньэ станса ўмбак поро шинча дән ончыман, тудым ышташ полшыман.

Машина-трактыр ыштынэ вэрласэ пашазэ-влак Кас вэл Йэвропо дәнэ Амэрикумат ончалаш ынышт йыгыжгэ. Нунын могай сай шынаматышт уло, тудым мыланна палаш кўлэш. Тушто ты мартэнат альэ трактыр вий имньэ вий дэч шагалрак.

Машина-имньэ станса ыштымэ паша-йалым колкозыш ушымо пронтышто пэш куго, кўлэш паша. Тыдым мондыман огыл.

Акшэ 8 ырш. 10708

Цена 8 коп.

Мар. А
2-601

Уч
не

НА МАРИЙСКОМ ЯЗЫКЕ
(Восточно-луговое наречие)

А. ФИЛИМОНОВ. Машинно-конные станции

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10

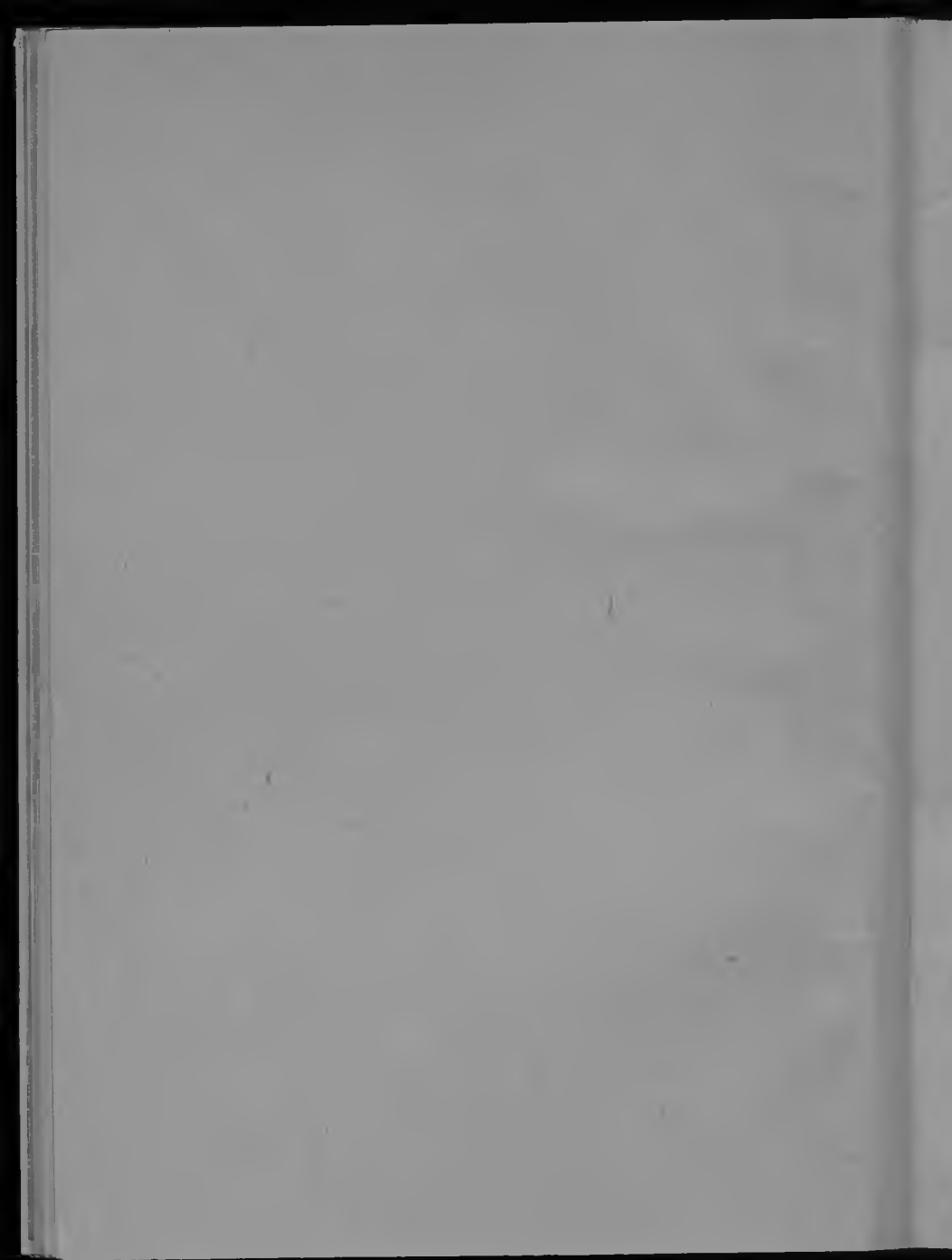
коп:

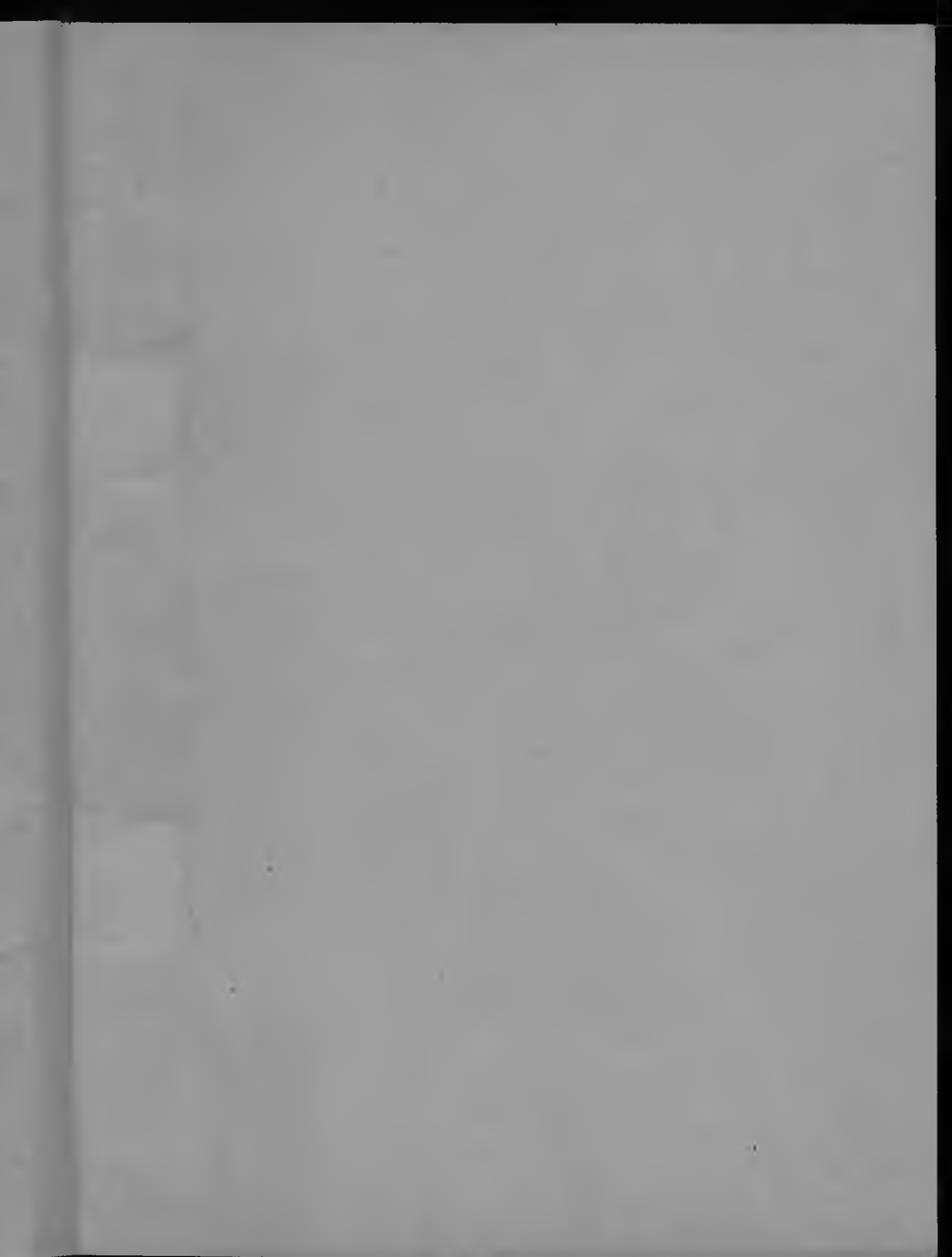
ар. А

-601

ции

ССР.

	Map.
	Q-601